

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

X. MİLLÎ MEVLÂNA KONGRESİ

• TEBLİĞLER •

Cilt II

Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü Anısına
PROF. DR. FERİDUN NÂFİZ UZLUK
ARMAĞANI

2-3 MAYIS 2003 - KONYA

ISBN: 975-448-164-4

Bu bildiri kitabının basım ve kağıt masrafları Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü ve Biofarma İlaç Firması tarafından bir kültür hizmeti olarak karşılanmıştır.

Selçuk Üniversitesi Basımevi 2003 – KONYA

**DR. FERİDUN NÂFİZ UZLUK'UN YAŞAMI VE
TIP TARİHİ – TIBBÎ DEONTOLOJİ ÖĞRETİSİNİN
MEVLEVİLİK ARAŞTIRMALARINA KATKILARI**

Dr. İhsan A. KARAĞAÇ

“Dostlar dostların hayalinde,
Vakit vakit canlanan
Ve birer birer kaybolan
Hatıralar içinde yaşarmış.”

(Dr.Feridun Nâfiz UZLUK'un manevi huzurunda saygı.)

Muazzez Meslektaşlarım,

Bugün huzuru âlinizde, bu tebligatımda Dr.Feridun Nâfiz hocamızın yaşamı ve Tıp Tarihi ve Tıbbî Deontoloji öğretisinin Mevlevîlik araştırmalarına katkıları üzerinde kısaca konuşmak istiyorum.

Feridun Nâfiz hocayı, son defa, bir yaz günü 1956 yılında o zamanlar, Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ndeki Tıp Tarihi Enstitüsü'nde ziyaret etmiştim. Birlikte öğle yemeği yemiştik; bu benim hocamız ile, vedâ görüşmem oldu. Hocayı bir daha dünya gözüyle göremedim. Bugün, Feridun Nâfiz Uzluk hocamızın aziz hatırasını huzurunuzda yâd etmek istiyorum.

Muhterem Efendi,

Feridun Nâfiz Uzluk hocamız, bildiğimiz kadarı ile, Mevlevî bir ailenin evladı olarak 1902 yılında Konya'da doğmuştur. Konya'da İttihad ve Terakki İdadisinde okumuş ve 1924 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun olmuştur. Yedek subaylığını Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde yaptıktan sonra hükümet tabipliklerinde, Konya Memleket Hastahanesi dahiliye kliniği asistanlığında ve Aksaray'da sıtma mücadelesi bölge tabipliğinde görev almıştır.

Dr.Feridun Nâfiz Uzluk 1932 yılında, kendi hesabına, Tıp ihtisası yapmak üzere Almanya'da Munich Tıp Fakültesi II.Dahiliye kliniğinde Prof.Dr. Frederick von Muller'in yanında, ve Hamburg'da Tropikal Hastalıklar Enstitüsü'ndeki kursları takip etmiş; Hamburg Eppendorf Hastahanesi'nde Prof.Dr.Schottmüller denetiminde salgın hastalıklar üzerinde meslekî öğrenimini tamamlamıştır.

Dr.Feridun Nâfiz Uzluk, 1935 yılında vatanına dönmüş, önce salgın hastalıkları Trakya Bölgesi Genel Müfettişliği'nde mütehassıs olarak çalışmış ve bir yıl sonra da, Ankara'da Dr.Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü Çiçek Aşısı Bölümü'nde mütehassıs hekim olarak çalışmıştır. 1946 yılında, Ankara Üniversitesi bünyesinde yeni kurulmuş Tıp Fakültesi'nde Tıp Tarihi ve Tıbbî Deontoloji kürsüsüne Profesör olarak atanmıştır. Prof.Dr.Feridun Nâfiz Uzluk, 1946 yılından emekli olduğu 1972 yılına kadar Ankara Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Tıbbî Deontoloji kürsüsü başkanlığını - güzide bir Tıp tarihi üstadımız olarak - liyakat ile ifa etmiştir. Feridun Nâfiz hocanın tıbbî biyografisinde, hususî hayatı, meslekî hayatının içinde görünmektedir.

Bir yandan çalışmalarına manevî haz katan Mevlevîlik sevgisi, Rûmî üzerindeki tetkiklerine heyecan katıyor; diğer taraftan Tıp tarihi sevgisi onu incelemeye sevk ediyordu. Bu iki doğrunun kesişme noktasında hocanın hayatı buluşuyor, belki de onun meslekî hayatını noktalıyordu. Bu itibarla hoca, bir bakıma Tıp tarihinin velûd bağ ve bahçelerinden geçiyor ve diğer taraftan Rûmî'nin metafiziğinde dinlenmiş oluyordu.

Diyebiliriz ki hocanın görüşleri ile hissettikleri, bir noktada kesişmekte idi. Bu noktaya hocanın "ömür noktası" veya "ilim noktası" diyelim; Existentialist tefekkürün "KARİOS"u, bir manidar nirengi noktası, Bu! İdi.

Hocanın meslekî hayatındaki tetkikleri çeşitli ve değişik kıymetler halinde idi. Daha Almanya'daki öğrenim yıllarından beri mesleğini bir araştırma tarihine hasretme temayülünü gönlünde taşıyordu. Hoca derin bir iştiaak ile, kitap ve bilgi toplamakta idi. Topladıkları tıp tarihine ait idi; meslek edindiği tıbbın hayat hikayesini sevmiştii. Ve bu sevgi, kendisini Tıp tarihine götürüyordu. Gittiği yolda durup da, ne çare, topladıklarını değerlendirmedii. Değerlendirdiklerinin ise, meyvelerini yeşertip, büyütüp Tıp tarihi pazarında sergileyemedii. Ömrü mü yetmemiş idi? İçinde yanan iştiaaki mı yoktu? Yoksa analiz ve sentez kabiliyeti, ilmi malzemesi mi eksikti? Bunlar hakiki sebepler değil idi.. Fihî ma fih – ne hâl ise o var, o hâl içinde.. Hoca, 'opus magnum'unu Türk Tıp Tarihine bırakamadan– gölgesi uzun, bir solgun ikinci güneşi gibi, manevî bir âleme göçtü, gitti..

Feridun Nâfiz hoca, inanç ve bilim arasındaki bölünmeden, ayrılıktan daima, muzdarip olmuştu. Böyle bir keyfiyet, onun ideolojik hırkalardan hoşlanmadığı manasına gelebilirdi. Ancak sufi doktrinine gönül vermiş bir yaşama tarzının, bir tekke hücrelerinde, veya bir kubbe altında, doktrinal bir inanç üzere yaşamanın, Tıp sanatının özünden uzak olacağı inancında değil idi.

Nâfiz hoca, rızkını, sanki kitapları içinden alıyormuş gibi yaşıyordu. Niyet ve niyazları ise, sanki Tıp tarihi tekkesinde, nasip olursa eğer, akşam kandilini yakmak olabilirdi.. Ve öyle oldu: Vakit geldi, hoca Tıp tarihçisi oldu. Tıp tarihinde niyazları samimi idi. Ne yazık ki, hoca gönül tekkesinde akşam kandilini yakamadan bu dünyadan geçti.. gitti..

Dervişler, varlıkları ve rızkları ile fanî idiler; fakat niyet ve niyazları ile bakî kaldılar. Hoca, Tıp tarihini, gönlünde yaşattığı gibi, talebelerine ve meslektaşlarına, hekimlik hayatının manevî kubbesinden anlatmak istiyordu. Seminerleri seviyordu. Seminer günlerini, talebelerini bekliyordu.. Ne yazık ki seminer günlerinin, ziyaretlerin ardında existential bir boşluk var gibi idi. Hocanın hayat görüşü ve Tıp anlayışı sanki epistemolojik bir üçgen içinde yaşamakta idi: Bir köşeden Osmanlı-Selçuklu Tıp âlemini tetkik etmekte idi; diğer köşede Hippokratik Tıbbî-Deontolojik 'CORPUS'a bağlı kaldı. Ve bir hekim olarak dünya görüşü ise Rûmî'nin öğretimine bağlı, Theocentric – İnsan-ı kâmil bir görüş olarak devam etti. Feridun Nâfiz hocanın genç hekimlere öğretisinin en özgün yönü HEKİMLİK AHDİNE vefa düşüncesi idi. Ve hoca, tasavvufu, tıp tarihini ve klasik irfan hayatında Mevlâna'yı sevmişti.

Hocanın yaşamının, kendisine özgü kişisel ve bireysel yönleri vardı: Hocanın akademik öğretilerinde doğal olandan "DÜŞÜNSEL" olana, fizik ve biyolojiden tıba, ve tıbbî etiğe olan ilgisi, bu dünyanın ötesine özlem duyan bu iştiyak havası içinde idi.

Kendi fikir hayatında, rindliğe, bu âlemin özüne ulaşmak ister gibi derinliklere dalmak istiyordu. Belki de Rûmî'ye bağlılığı, böyle ANTROPOMORFİK bir pınardan şırıldayan bir "ÖMÜR SESİ" gibi, yıllar boyu devam edip gidiyordu.

Hoca, mistik teologların, kadîm hekimlerin, "DÜŞÜNCE GÖRÜŞÜ" içinde, empirik-duyusal olandan düşünülür olana yükselmek istiyordu. Tıp tarihinde baki kalacak bir izi, bir OPUS MAGNUM'u olmasını çok arzu etti. Bu itibarla, Tıbbi bir mozaikte işlenmiş girift, mana yüklü motifler gibi kitaplar, makaleler yazdı; tercümeleler yaptı. Bizlere, kendi neo-klasik

diyalektiği ile hazırlanmış nice eserler bıraktı. Feridun Nâfiz Uzluk kitaplığı ve arşivi onun Konya Selçuk Üniversitesi'ne bir armağanı idi. Diyebiliriz ki, Nâfiz hocanın klasik çalışmalarında, bilimsel analiz ile temel bilgi formlarının "Transcendental" parıltıları vardır. Ve, o parıltılar, onun üstad liyakatine şahadet eden diyalektik "Metamorphose"lar gibidir.

Tebliğatımın bu safhasında, Feridun Nâfiz hocanın manevî varlığında [ARKEOTİP'inde] ve eserlerinde bize akseden İMAGİNER manâlarda neler vardır? Bu hususa, kısaca, işaret etmek istiyorum:

Eğer Feridun Nâfiz hocayı NEO-HUMANİST bir sufi olarak vasıflandırırız, ve eğer, onun ruhunda bir ilahî ocak [LOCO DEİ] var idiyse, eğer, o ocaktaki insan aklının cevherini [LUMEN LUMİNUM] insan zihninin ön koşulu ve beyinsel işlevin bir özelliği olarak kabul edersek, hiç şüphesiz, hocanın arkeotipi, varlığını aşikâr olarak gösteriyor diyebiliriz.

Hepimizin bildiği gibi, aslî anlamda arkeotip'ler, menkıbelerin ve efsanelerin dünyasından gelen manalar, düşünceler ve izlenimler değil midir? Ve, bizleri etkileyen, büyüleyen bilinç dışı imgeler ve çağrışımlar değil midir? O halde, böyle bir anlayış içinde, Feridun Nâfiz hocanın, medeniyetlerin, Tıp mabetlerinde gördüğümüz, Theophanic – şifa törenlerini, tıp sanatının manevî kaynakları olarak kabul etmesini klasik bir tıp doktrini olarak değerlendirmek gayet tabiidir. Bu sebeptendir ki, Feridun Nâfiz Hoca, üniversite tedrisat idealini, kültürel Humanizm'e dayanan bir eğitim programı olarak görüyordu. Tıp eğitimini ise [ve hususiyle Selçuk Üniversitesi'nde] hekimlik mesleğinin öğretimi olarak, Tıbbî Humanizm'in muhtevası içinde görmek istiyordu.

Kanaatımca, hocamızın hayatı, sanki iki doğrunun birbiri ile kesiştiği bir noktada noktalanmış gibi idi.. Diyebiliriz ki, Feridun hoca, manevî ifadelerden, tarikat görüşlerinden, klasik sufi'liğin entelektüel kaygılarından ve o kaygılarla "İçli – Dışlı", ruhanî faaliyetlerden uzak durmuştur. Feridun hoca, tasavvufu ise, mumîn ile Allah'ı birleştiren "İçsel manevî" bir karşılama olarak görüyordu; fakat, fikrî varlığın görünen ahvalinde, Allah ile vecd içinde, birlik ufkuna doğru [Vahdet] bir temayülün içselleştirilmesinin manifest izleri yoktu.

Modern Deontologist, tıbbî teknolojiyi 'Tıp Sanatı'nın aslî yapıcısı olarak düşünürken, günümüzdeki tıbbi teknoloji, tıbbi Humanizm ile sanki bir ölüm-kalım mücadelesi içine düşmüş gibidir. Ve, teknoloji verileri, varlığı ve Kültürel Humanizmi her devirden daha fazla tehdit etmektedir. Değerlendirmek lâzımdır ki, hocanın suffiliğe affinitesi entelektüel alış-verişte erdemliğe doğru bir 'sığınma yuvası' gibidir. O, tıp tarihi kürsüsünde laik ve

humanist görüşlü idi; doktrinal teolojik dünya görüşünü tarihsellik kavramı içinde değerlendirmek istiyordu. Gönlünde yaşattığı Mevlevîlik, bir inanç, bir kültürel bağ; belki de, Plato'nun öğretimindeki mağara içinde var olan 'imaj-gölgeler' gibi bir Archeotype idi.. Ve belki de entelektüel bir iç yaşayış idi.

Feridun hoca, tıbbî fenomenolojiyi ve metafizik biyolojiyi düalistik "Suje-obje" ilişkisine, bir nevî [İTTİHÂDÜ'L ÂLİM VE'L MA'LUM] bilen ile bilinenin birliği olarak bakmak istiyordu.

Burada, Feridun Nâfiz hocanın düşünce dünyasındaki tıbbî hümanizm ve kültürel hümanizm kavramlarını değerlendirme bakımından, sufilerin iç görüşleri ve tefekkürleri hususunda, çok kısa, bir açıklama yapmak istiyorum:

Tefekkür bilindiği üzere zikir hayatının kaçınılmaz bir ahvalidir. Muhyî-d-din İbn 'Arabî'ye göre, tefekkür, kalbin kendiliğinden nurlanması [SPİRİTUAL-STATE-al-hâl], kalbin predispozisyon halinde bir ilahî ışıklanmanın [at-Tajallî] birisi diğeri içinde yaşanmış halidir. Bu ahvale, sufizmin ulu şahsiyeti al-junayd,

"Suyun rengi, suyun içinde bulunduğu kabın rengindedir" der.

Fikirler, şüphesiz platonik bir gökte veya su dolu bir kazan içerisinde bulunmamaktadırlar.

Denilebilir ki ilahî doktrinler, universal hakikatleri anlamak hususunda birer ifade yoludurlar.

Sufiler, bu anlamda, düşüncenin makamını, zihinde değil, kalpte bulmaktadırlar. Ve, bu anlamda, sufizm, ilahî hikmeti 'conceptual' bir yaşama vakıası olarak zatî yaşayış ve inançlarda aramaktadır.

Feridun Nâfiz hoca, kültür hayatımızda var olan, [Theocentric] ideolojik gelişmeler üzerinde bilgi sahibi idi. Fakat, 'gnostic' bir sufi kültüralizminden uzak durdu. Kendi gök kubbemizde, hümanist dünya görüşünü, ortodox bir anlamda Kur'an ve İslâm görüşüne açık olan bir düşünce yolu olarak görmekte idi. Böyle bir görüş, kültüralist anlamda ve kutsal coşkular içinde, hümanizm öğretisini bir kültür mührabının önünde değerlendirmiş olmalı idi.. Hocamızın niyazları böyle idi..

*****

Şimdi ben, bir fâni'nin, bir Mevlevî'nin aziz hatırasına, gönlündeki Tıbbî hümanizm görüşüne, hangi niyazlarla seslenebilirim?

Bir hekim, bir müderris, bir Mevlevî Feridun Nâfiz UZLUK, [27 Eylül 1974 günü vefat etmiş ve 30 Eylül 1974 Pazartesi günü Konya'da Mevlâna mezarlığına defnedilmiş idi.]

Şimdi belki, manevî istirahatgâhından bizlere gelen bir fısıltı olmalı:

“O aradığınız Tıbbî Humanizm, kültürel Humanizmin kubbesi altında duruyor” demektedir, kimbilir?

Hoca'nın, çok sevdiği Mevlâna kitabındaki kitabe şöyledir:

“Ömrümün mahsulü üç sözdür heman

HAM idim, PİŞDİM ve YANDIM; El'aman!”

Muhterem efendim,

Feridun Nâfiz hoca, kültüralist ve humanist niyazlar içinde yaşadığı kitapları içinde pişti ve Türk Tıp Tarihi ocağında, toprağa düştü.

Aziz Ruhunu, gönül dostu Hocamız Ahmed - Süheyl Ünver ile - birlikte şâd olsun.

HIPPOKRATE'İN ANDI¹

SERMENT D'HIPPOCRATE = OAHT OF HIPPOCRATES = DER EID
DES HIPPOCRATES

1- Hekim Apollon, Aesculapios, Hygia, Panacca ve bütün Tanrı ve Tanrıçalar adına and içerim, onları tanık (şahit) tutarım ki, bu andımı ve verdiğim sözü gücüm, kuvvetim yettiği kadar yerine getireceğim.

2- Bu sanatta hocamı, babam gibi tanıyacağım, rızkımı onunla paylaşacağım. Paraya ihtiyacı olursa kesemi onunla bölüşeceğim, onun ailesini kardeş bileceğim. Öğrenmek istedikleri takdirde, onun çocuklarına bu sanatı bir ücret veya senet almaksızın, öğreteceğim. Reçetelerin örneklerini, ağızdan bilgileri, (şifahi malûmatı) ve başka dersleri evlâtlarıma, hocamın çocuklarına,

¹ Hippocrate'ın Andı, Prof.Dr.Nâfiz Uzluk, Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Yayını, 67, 1958.

HEKİM ANDI İÇENLERE öğreteceğim. Bunlardan başka bir kimseye öğretmiyeceğim.

3- Gücüm yettiği kadar tedavimi hiçbir vakit kötülük için değil, yardım için kullanacağım.

4- Benden ağı “zehir” istiyene onu vermiyeceğim gibi, böyle bir hareket tarzını bile tavsiye etmiyeceğim. Bunun gibi bir gebe kadına çocuk düşürmesi için ilaç vermiyeceğim.

5- Fakat hayatımı, sanatımı tertemiz bir şekilde kullanacağım.

6- Bıçağımı, mesanesinde taş olan mustariplerde bile kullanmıyacağım. Bunun için yerimi ehline terkeceğim.

7- Hangi eve girersem gireyim, hastaya yardım için gireceğim. Kasıtlı olan bütün kötülüklerden kaçınacağım. İstar her, ister köle olsun erkek ve kadınların vücudunu kötüye kullanmaktan (mazarattan) sakınacağım.

8- Gerek sanatımın icrası sırasında, gerek sanatımın dışında insanlarla münasebette iken etrafımda olup bitenleri, görüp işittiklerimi bir sır olarak saklıyacağım ve kimseye açmıyacağım

“Ogrorum arcana visa, audita, intellecta nemo eliminat”

9- Binaenaleyh bu andımı yerine getirirsem ve verdiğim sözden dönmezsem bütün hayatım süresince, sanatım için insanlar arasında iyi ad kazanacağım; yeminimden dönersem bunun zıddına uğrıyayım.